

Araştırma Makalesi/Research Article

MİTİ YENİDEN OKUMAK: HAMLET VE YILANI ÖLDÜRSELER'DE ATASAL LANETLER VE KÜLTÜRLERARASI TRAJEDİLER

Myth Revisited: Ancestral Curses and Cross-Cultural Tragedy in *Hamlet* and *to Crush the Serpent*

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aytaç AYKAÇ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
aytaco@yyu.edu.tr
Van/TÜRKİYE

ORCID

Geliş Tarihi / Received Date: 08.07.2025
Kabul Tarihi / Accepted Date: 04.03.2026
Yayın Tarihi / Published Date: 10.04.2026

Atıf/Citation

Aykaç, Ömer Aytaç. "Miti Yeniden Okumak: Hamlet ve Yılanı Öldürseler'de Atasal Lanetler ve Kültürlerarası Trajediler". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* 12/24 (Bahar 2026), 570-588.

10.28981/hikmet.1738072

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Kör Hakem

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Benzerlik Taraması:

Bu makale turnitin programında taranmıştır.

Etik beyan:

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Lisans:

CC BY-NC 4.0

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

ÖZ

Bu çalışma, *Hamlet* ve *Yılanı Öldürseler* eserlerinin, zamansal ve mekânsal farklılıklarına rağmen birçok tematik ve yapısal ortaklık barındırdığını ortaya koymakta ve bu eserleri yoğunlukla mitolojik bağlamları çerçevesinde yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. William Shakespeare'in *Hamlet* adlı eseri, 17. yüzyılın başlarında yazılmış ve Danimarka prensi Hamlet'in trajik öyküsünü ele alan bir tiyatro oyunuyken, Yaşar Kemal'in 1976 yılında yayımlanan *Yılanı Öldürseler* romanı ise Türkiye'nin Çukurova bölgesinde, Anavarza yakınlarında bir köyde yaşayan Hasan isimli bir çocuğun acı dolu hikâyesini anlatmaktadır. Her ne kadar *Yılanı Öldürseler* bir roman olarak kaleme alınmış olsa da gerek biçimsel yapısı gerekse tematik ve içerik özellikleriyle Yunan tragedyasının karakteristik unsurlarını barındırır. Coğrafya, dönem ve kültürel bağlamlar bakımından iki eser arasında büyük farklılıklar bulunmasına rağmen, onları ortak temalar etrafında birleştiren birçok unsur dikkat çekmektedir. Her iki eserde de trajedi türünün belirgin özellikleri baskın bir şekilde işlenmiştir. *Hamlet*'teki hayalet baba motifi ile *Yılanı Öldürseler*'de trajik kahramanın gözünde düşmanlaştırılan ve yılanla özdeşleştirilen anne figürü, bu benzerliklerden yalnızca birkaçıdır. Ayrıca, her iki eserde Yunan tragedyelerinin vazgeçilmez mitolojik öğelerine, dini sembollere ve tarihsel göndermelere sıkça başvurulur. Orestes miti, Oedipus Kompleksi, yılan motifi, ataerkil toplum yapısı, intikam, namus cinayeti, günahkâr kadın ve kurban edilmiş çocuk temaları öne çıkan ortak unsurlardır. Söz konusu çalışma, bu ortaklıklar ve farklılıklardan yola çıkarak aralarında mitolojik bir bağlantı bulunan bu iki eseri aynı potada buluşturmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Hamlet*, *Yılanı Öldürseler*, William Shakespeare, Yaşar Kemal, Mitoloji.

ABSTRACT

This study aims to display the thematic and structural convergences of two specific works, *Hamlet* and *Yılanı Öldürseler*. It demonstrates how the two works converge on multiple levels despite temporal and spatial extremes. The paper focuses on mythological dimensions and seeks to provide a renewed analysis of these enduring works. William Shakespeare's *Hamlet*, written in the early 17th century, is a theatrical work depicting the tragic story of Prince Hamlet of Denmark on the other hand, Yaşar Kemal's *Yılanı Öldürseler* (*To Crush the Serpent*), published in 1976, narrates the sorrowful tale of Hasan, a boy living in a village near Anavarza in the Çukurova region of Turkey. Although *Yılanı Öldürseler* is written in the form of a novel, it incorporates thematic, formal, and structural features that reflect the essence of Greek tragedy. Despite significant differences in geography, period, and cultural context, the two works share numerous thematic and structural elements. Both texts prominently feature the defining characteristics of tragedy. The ghostly father motif in *Hamlet* and the mother figure in *Yılanı Öldürseler*, who is equated with the serpent and perceived as an enemy by the tragic hero, exemplify notable parallels. Moreover, both works frequently draw upon mythological narratives common to Greek tragedies, as well as religious and historical references. Key shared themes include the myth of Orestes, the Oedipus complex, the serpent motif, patriarchal societal structures, revenge, honor killings, sinful women, and sacrificed children. Based on these commonalities and differences, this study aims to bring together these two works with a mythological connection in the background.

Keywords: *Hamlet*, *To Crush the Serpent*, William Shakespeare, Yaşar Kemal, Mythology.

Giriş

Yansıtma Kuramı'nın iki temel ögesi olarak bilinen mimesis ve katarsis kavramları Platon'dan günümüze kadar gelen ve günümüz edebiyatının önemli eleştiri kuramlarının temelinde kullanılan kavramlar olarak bilinir. İlk olarak Platon'un kullandığı yansıtma kavramı kendisinden sonra da öğrencisi Aristoteles tarafından kullanılan ve irdelenen kavramlar arasında yer almıştır. Öğrencisi Aristoteles, sanatın bir yansıtma olduğu konusunda hocasına katılmakla beraber, aynı zamanda bir katarsis de olduğunu öne sürerek konuyla ilgili argümanları zenginleştirmiştir. Bir diğer ifadeyle, Antik Yunan Kültüründe Platon ve Aristoteles'ten önce bu kavramların geçtiği yazılı bir Antik kaynak henüz elde yoktur. Platon ve Aristoteles'ten kalan metinler esas alındığında varılacak önemli hususlardan biri dünyadaki yaşamın yansıtma ile ilgili olduğu kısmı ve bu yansıtma eyleminin sanat söz konusu olduğunda gördüğü işlevdir. Mesela, katarsis kavramı arınma demektir. Bu arınma sanat vesilesiyle gerçekleşebilir. Aristoteles, hocası Platon'dan farklı olarak vardığı noktada sanatın insanda yarattığı sağaltıcı etkisi ile insanı iyiye götürebileceği düşüncesine sahiptir. Bir anlamda yaşamın insanoğluna sunduğu trajik kader örgüsü, eşitli anlatılar veya tragedya diye adlandırılan öyküler aracılığıyla izleyiciye veya dinleyiciye aktarılır ve neticesinde bir arınma sağlaması hedeflenir.

Antik Yunan'ın temel eserlerinin üretildiği önemli bir dönem olarak zikredilebilecek MÖ 5. ve 4. yüzyıllarda yazılan eserler ve ortaya konulan düşünceler başta olmak üzere Sokrates'in öncülük edip öğrencileri Platon ile Aristoteles ile devam ettirdiği sanatsal düşünceler ve sanata dair yorumlar günümüze kadar uzanarak önemli çalışmaların temellendirilmesinde rol oynamıştır. Söz konusu dönemde ortaya çıkan düşünceler, fikirler ve kavramlar, Nietzsche ve Hegel gibi büyük filozofların sonraki yüzyıllarda değindiği kavramlar haline gelerek günümüze kadar aktarılmıştır. Geçmişten günümüze bu kavramlar ve düşünceler üzerine yapılan çalışmalar günümüz Felsefi tartışmalarının temeli olan 5. ve 4. yüzyıllar, Antik Yunan'da kültür ve sanatın altın çağı olduğunu tekrar tekrar kanıtlamıştır. Wasson, yazınsallık ile sınırlı kalmayarak Antik Yunan'daki büyük heykeltıraş Phidias üzerine yaptığı bu değerlendirmede, dönemin sanatının gücü ile ilgili önemli değerlendirmeler paylaşarak bu düşünceyi teyit eder. *'Phidias: The Most Renowned of all Greek Sculptors'* başlıklı makalesinde, M.Ö. 5. yüzyılda Atina'da gerçekleşen kültürel ve sanatsal gelişmeleri detaylı bir şekilde incelerken Antik Yunan sanatının estetik ve teknik mükemmelliğini temsil ettiğini ifade eder. Wasson, bu eserlerin sadece sanatsal değil, aynı zamanda dönemin politik ve dini ideallerini yansıttığını belirtir (Wasson, 2019). Benzer şekilde Çelgin de bu dönemin ve kültürün önemine vurgu yaptığı değerlendirmesinde Antik Yunan'ın temelinde insana, insanın erdem ve değerlerine saygının yattığı bir yapıya sahip olduğunu ifade eder. Antik Yunan kültürünün günümüz Batı uygarlığının yaratılıp şekillendirilmesinde oynadığı role de özellikle vurgu yapar. Çelgin'in dikkat çektiği bir diğer önemli konu da tragedya adlı türdür ki bu tür de günümüz batı kültürünün ortaya koyduğu birçok önemli eserin temellendirilmesinde benzer bir rol oynar.

Güler Çelgin, *Eski Yunan Edebiyatı* adlı eserinde, trajedinin hem etimolojik kökeni hem de dini ritüellerle olan bağı üzerine detaylı bilgiler sunar. Çelgin'e göre, trajedi terimi, keçi anlamına gelen *tragos* ve şarkı anlamına gelen *aoide* kelimelerinin birleşiminden türemiştir. Bu ifade, ilk dönemlerde sahnelenen oyunların keçilerle ilişkili Dionysos şenliklerinden doğduğunu ve bu şenliklerde Tanrı Dionysos adına söylenen şarkılarla gelişen bir sanat formuna evrildiğini

gösterir. Çelgin, bu dönüşüm sürecinde trajedinin toplumsal ve dinî işlevinin altını çizerek, onun yalnızca bir eğlence aracı değil, aynı zamanda insan doğasını ve ahlaki değerleri sorgulayan bir yapı taşıdığını vurgular. Bu bağlamda trajedi, Çelgin'in ifadesiyle, dinî bir ritüelden köken alan ve zamanla sahne sanatına dönüşen bir form olarak, Batı edebiyatının en kalıcı türlerinden biri olmuştur. Trajedinin, insanın kaderiyle yüzleşmesini, erdem ve hata kavramları üzerinden insan doğasına dair derinlemesine sorgulamalar yapılmasını mümkün kıldığına işaret eden Çelgin (1990), bu türün antik çağdan günümüze uzanan etkisini de vurgular. Bu yönüyle trajedi, yalnızca Antik Yunan tiyatrosunun değil, evrensel insanlık tarihinin önemli bir anlatı biçimi olarak öne çıkar.

Dinî bir ritüel olarak adlandırılabilir buluşmalarda doğan ve Yunan kökenli bir sanat akımı veya teorisinin adı haline gelen tragedya, ortaya çıkışından yüzyıllar sonra hala okunabilen ve oynanabilen bir tür olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Antik Yunan mitolojisi, bu yönüyle Avrupa edebiyatı ve kültürü üzerinde derin ve kalıcı bir etki bırakmıştır. Bu mitolojik anlatılar, Rönesans'tan itibaren yeniden keşfedilerek, edebî ve sanatsal üretimlerin temel kaynaklarından biri olmuştur. Jean-Pierre Vernant (1983) gibi klasikçi araştırmacılar, Antik Yunan mitolojisinin kültürel bilinçaltı üzerinde bir arka plan oluşturduğunu ve Avrupa kültürünün temel anlatı kalıplarını şekillendirdiğini destekleyen yorumlar yapmıştır. Bu mitolojik yapı, tanrılar, kahramanlar ve kralların öne çıktığı epik anlatılar, trajediler ve dramatik eserler aracılığıyla Homeros ve Hesiodos'tan Aiskhylos, Sophokles ve Euripides gibi tragedya yazarlarına dek uzanan bir gelenek yaratmıştır. Bu miras, Orta Çağ boyunca alegorik yorumlarla, Rönesans'ta hümanist okumalarla ve modern dönemde yeniden yazımlarla devam etmiştir. Claude Lévi-Strauss mitlerin kolektif bilinç ve kültürel kodları oluşturduğunu savunarak, bu yapının modern edebiyat dahil olmak üzere günümüz anlatılarına kadar uzandığını ortaya koyar (Lévi-Strauss, 1964). Mesela Margaret Atwood'un Penelopiad'ı (2005) ve Madeline Miller'ın Akhilleus'un Şarkısı (The Song of Achilles, 2011) ve Ben Kirke (Circe, 2018) gibi eserler, mitlerin modern edebî anlatılarda yeniden yazım biçimlerinde yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Binlerce eserden sadece ikisi olan bu eserler bile Yunan mitolojisinin anlatı kalıpları, Avrupa kültürel belleğinin şekillenmesinde devam eden bir unsur olmayı sürdürdüğünü net bir şekilde göstermektedir. Şüphesiz günümüze kadar geçen zaman içerisinde ve mitlerin yeniden yazılmaya başladığı eserlerin yayımlanmasına kadar tanrılar, yarı tanrılar, efsanevi kahramanların, kralların ve soylu ve yüce ailelerin çokça yer aldığı kapsamlı edebî eser evreni oluşturulmuştur. Bu anlatı evreni, günümüz edebî anlatımında bile mitleri yeniden yazma ve benzeri biçimlerde devam etmektedir.

Antik Yunan anlatılarında, tragedya adı altında trajik kahramanların ya da sıradan halkın çektiği çileler, yaşadığı acılar ve tecrübe ettiği trajediler genellikle sanatsal eylemlerin en önemli konusu halindeydi. Mitolojik arka planları yaşamın gerçekleriyle harmanlayarak bu dönemlerde bir dizi edebî başyapıt üretilmiş ve bu gelenek yıllar içinde zenginleşerek devam etmiştir. Günümüzde bile sıklıkla atıfta bulunulan ve sosyal bilimlerin birçok disiplinde araştırma konusu olan Oedipus, Elektra ve Orestes gibi eserler bu anlamda temel oluşturan başlıca eserler arasındadır. Söz konusu Antik Yunan anlatılarının, Eski Yunan ve Roma anlatılarının Batı kültüründe önemli bir yeri vardır ki bu yer, Yunan ve Roma anlatılarının motif olmasından daha farklı ve önemli bir anlama sahiptir. Ayrıca tragedyalarda anlatılan olayların ve bunlara dair zihniyetin toplumu yönlendirmesi konusunda da bir işleve sahip olması önemli bir detaydır. Bu detayları iyi okuyan

ve eserlerine yansıtan isimlerin anlatıları, söz konusu eserlerin günümüzün bile en çok okunan eserlerinin oluşmasında yeri yeganedir.

Bu arka planı kullanan ve eserleri ile okuru zaman zaman Antik Yunan'a, tragedyalara, trajik kahramanlara ve mitoloji dünyasına götüren isimler arasında İngiliz yazar William Shakespeare önemli bir yer tutar. Elizabeth Dönemi'nin önemli şahsiyetlerinden biri olarak bilinen ve bu dönemin sanat anlayışının ortaya çıkardığı önemli bir yazar olan Shakespeare'in, oyunlarında trajedi türünü büyük ölçüde kullanarak bu türün gelişiminde inkâr edilemez bir rol oynadığı yaygın bir şekilde bilinmektedir. Shakespeare, yaşadığı dönemde çağdaşlarına göre daha az eğitilmiş ve tarihsel ya da kültürel bilgi açısından eksik biri olarak değerlendirilmesine rağmen, Londra tiyatrosunda çalışmaya başladıktan sonra hızla bu açığı kapatan isim olarak bilinir. Daha sonra sahip olacağı sağlam temeller üzerinde Yunan mitolojisini coşkuyla kullanmıştır:

Shakespeare'in neredeyse tüm eserlerinde bulunan mitsel göndermelerin bolluğu, yazdığı dönemde Yunan ve Roma mitolojisinin devam eden kültürel etkisinin kanıtıdır. Aynı zamanda, Shakespeare'in eserlerini tam olarak deneyimlemek için okuyucuların önceki klasik mitoloji bilgilerinin önemini vurgularlar (Gray, 2017).

Shakespeare'in *Hamlet* eseri, bu mitolojik göndermeler açısından oldukça zengindir. 1599-1601 yılları arasında, İngiltere'nin Rönesans dönemi olarak bilinen 15-16. yüzyıllarda yazılan *Hamlet*, özellikle ahlaki yönüyle öne çıkmaktadır. Bir değişim ve dönüşüm süreci içinde olan İngiltere'de, standart bir dilin ve gelenekselliğin eksikliği hâkim olduğu göz önüne bulundurulduğunda Shakespeare'in bu alanda yaptığı katkının önemi büyük olarak yorumlanabilir. Bu standart dili ve geleneksel anlatıyı harmanlarken önemli eserler ortaya çıkaran Shakespeare, anlatılarda ise Antik Yunan'dan miras aldığı hikayelerden ve dilden dile aktarılan mesellerden ödün vermez. Hikayeler genel itibarıyla tragedyanın klasik örneklerinden farklı değildir: Bir anne ya da babayı içeren bir ihanet, kaderi önceden belirlenmiş bir oğulun annesini ya da babasını öldürmesi, karmaşık ilişkiler yumağında trajik ve kahramanca bir figürün çektiği eziyet ve klasikleşmiş bir hikâye. *Hamlet* hem bir tiyatro eseri hem de bir karakter olarak bunun çarpıcı bir örneğidir.

Hamlet, adlı eser trajik bir kahraman olarak bilinen Hamlet'in hikâyesini anlatırken sadece tragedyaya göz kırpmak ile kalmayıp mitolojik olarak okura çok fazla hatırlatma yapması ile bilinir. Orijinal bir Shakespeare trajik anlatısı olmasının yanı sıra *Hamlet*, trajik kahramanın kaderi nedeniyle, dünyanın yükünü sırtında taşıyan Atlas'inkine benzetilebilecek kaderi nedeniyle de antik Yunan anlatılarıyla benzerlik taşır. Kimi zaman ise Shakespeare'e özgü anlatımın bir ürünü olarak tragedyadan ayrılarak bambaşka bir türe dönüşür. Bu dönüşüm ile ilgili en bariz yorumlardan biri Vygotsy tarafından ortaya konulur. Vygotsy, "*Gizemliliği konusunda söz birliği edilen Hamlet tragedyası, Shakespeare'in öteki tragedyalarından en başta olayların izleyiciler tarafından anlaşılmayacak ve onları şaşkınlığa düşürmeyecek bir biçimde gelişmesiyle ayrılmaktadır*" (2005) şeklinde aktarımı ile bir anlaşılmazlık ile başlayan anlatım tarzına dikkat çeker. Akıl Çağı'na yakın bir dönemin ürünü olmasına rağmen, klasik tragedyaya ve diğer anlatılardan farklı olarak törel ve geleneksel bir toplum düzenini ve namus cinayetini anımsatan anlatılarla bezenmiş bir oyun olan *Hamlet*'te trajik kahraman Hamlet bir parti prensi gibi değildir. Gençliğinin en güzel çağlarını bir aile cinayetinin, bir taht mücadelesinin sonucu olan babasının ölümünü yaşayan Hamlet, kendisini içinden

çıkılmaz bir döngü içerisinde bulur. Danimarka Kralı olan babası, Hamlet'in öz amcası Cladius tarafından öldürülmüş, annesi Gertrude bu cinayetin hazırlayıcısı, haberdarı olarak yer almış ve daha sonra amcası ile evlenmiştir. Prens, bu acı yazgıyı bir hayalet şeklinde dönen babası aracılığı ile öğrenir ki bu durum da yine Antik Yunan temelli anlatılarda kullanılan Deixis Machine'nin bariz bir örneği olarak yorumlanabilecek bir durumdur. Hayatını alt üs eden bilgiyi öğrendiği andan itibaren hayat Hamlet için tam anlamıyla bir eziyete dönüşür: Atlas gibi Zeus'a karşı çıkma gibi bir cürette bulunmamasına rağmen Hamlet benzer bir çile içerisinde bulur kendisini. İşlemediği bir suçun, ortak olmadığı bir ihanet cezasını çektiği ifade edilir. (Özüaydın, 2016, 53) Atlas'ın bir suçu vardır, fakat Hamlet'in cezalandırılmak için bir sebebi bile yoktur: “Atlas, Zeus'u kızdırdığı için bu cezaya mâhkum edilmiştir ama Hamlet'in başına gelenlerde Hamlet'in hiçbir suçu yoktur: Kendi karakterinden ve böyle bir karaktere sahip olmanın getirdiği yüklerden başka.” (53)

Hamlet'te bu gelenekselliğin bir gereği olan genç çocuğun intikamla yükümlü kılınması sorunu, zaman ve mekânın çok ötesinde, 20. yüzyıl Anadolu'sunda, Türkiye'nin dünyaca ünlü yazarı Yaşar Kemal'in *Yılanı Öldürseler* adlı eserinde de paylaşılmaktadır. Yaşar Kemal'in klasik anlatılarından çok farklı olarak kurguladığı *Yılanı Öldürseler*, 1976'daki yayınından önce ilk olarak Cumhuriyet gazetesinde tefrika olarak yayımlanmıştır. Antik Yunan'da ortaya çıkan trajik kahramanlardan tıpatıp benzeri olan Hasan'ın trajedisini merkeze alan eser daha sonra bir kitaba dönüştürülmüş ve ardından beyaz perdeye uyarlandı ve ayrıca farklı tiyatrolarda sahnelenmiş bir eserdir. Aynı oyun, Yaşar Kemal'in eşi Thilda Kemal tarafından 1991 yılında ise *To Crush the Serpent* adıyla İngilizceye çevrilmiş ve daha sonra da Paris'te sahnelenerek batı dünyası ile de buluşmayı başarabilen eserler arasında yer almıştır. Kemal, trajik romanı *Yılanı Öldürseler*'de, 1500'lerin Hamlet'i ile aynı kaderi paylaşan trajik bir kahraman olan Hasan'ı ele almıştır. Hasan, tıpkı aynı isimli eserin trajik kahramanı Hamlet gibi, günahkârı olmadığı bir günahın bedelini ödemek zorunda kalan bir çocuktur. *Yılanı Öldürseler*, Hamlet'in yazılmasından 400 yıl sonra gerçekleşen bir namus cinayeti olayını konu alır; büyük bir aşk, anne ve baba üçgeninin arasında kalan bir çocuğun trajedisi ortaya çıkar.

Yılanı Öldürseler çok farklı zamanlarda ve dönemlerde yazılmasına rağmen tıpkı Hamlet gibi, zamanının ötesine geçen içeriği, zamanın gerisinden miras aldığı tekniği, unsurları ve konusu ile dikkat *Hamlet* ile ortak paydada buluşturulabilecek olan nadide bir Türkçe anlatı olarak yorumlanabilir. Klasik bir analiz yapıldığında klasik bir namus cinayeti, geleneksel bir Anadolu anlatısı olarak okunup yorumlanabilecek bir yapıda olsa da *Yılanı Öldürseler*, Antik Yunan trajedisine uygun bir eser olarak kabul edilebilir. Bu bakımdan, farklı eserlerin kendilerini bir arada bulabileceği bir içeriğe sahiptir. Ortaya tragedyaya ile Anadolu'daki bir namus cinayetini harmanlayan bir eser çıkmıştır ki bu karışım şu şekilde aktarılır:

Yaşar Kemal, klasik tragedyayı roman haline getiriyor. Bunu M.Ö. 5-9'uncu yüzyıllardan aynı konuyu alıp 70'li yılların Türkiye'sine aktarmayı beceriyor. Bu eserinde iki en klasik tragedyayı bir araya getiriyor. Birincisi Orestes. Annesini babasını öldürdüğü için katleden oğul ile Oedipus'u daha aktarıyor. Yani romandaki kahraman Hasan, Oedipus ile Orestes arasında gidip geliyor. İçi Oedipus olan Hasan, toplum tarafından ise Orestesliğe zorlanıyor (Kaya, 2021).

Farklı trajik kahramanlar üzerinden bir değerlendirme yapıldığında, Hamlet'in anne sevgisi Oedipus'un anne sevgisi ile kıyaslanabilecek ölçüde değilken, Orestes'in maruz kaldığı toplumsal baskıyı sonuna kadar hissettirilen trajik bir kahraman olduğunu söylemek mümkündür. *Yılanı Öldürseler*'in Hasan'ı ise sadece Oedipus ve Orestes değil, aynı zamanda Hamlet'e de benzeyen çok boyutlu bir trajik kahramandır. Öte yandan hem Hamlet hem de Hasan annelerinin yasak aşkının ya da onlara atfedilen aşkın ya da günahının bedelini ödemek zorunda kalmaları ile ortaklaşır. Üstelik bu trajik kahramanların anlatılarında gerçek yaşamdan izler de vardır. Öyküde Hasan'ın annesi halihazırdaki eşinden önce âşık olduğu adamı yıllar sonra görür. Eski âşık gelip kadının kocasını öldürür. Hasan, idrak edemediği bir aşk üçgeninde babasız kalır. Benzer şekilde bu öykünün yazarı Yaşar Kemal'in gerçek yaşamında babası bir cinayete kurban gitmiştir. Babasını yanlarında çalışan, yakınlarında olan bir adam öldürmüştür. Hikâyede anlatılan Hasan'ın hikayesinin aksine bu durumun Kemal'in annesi ile bir ilgisi yoktur. Kemal, romanın fiktif yapısı içinde bir adamın öldürülmesi olayını geçmişte yaşanmış bir aşk ile süslemiştir. Bu süsleme mitolojik süslemeler arasında yer alan küçük ama önemli detaylardan biridir. Fakat aynı detay tıpkı Yaşar Kemal'in gerçek yaşamda yüklendiği yükün Hasan'ın da omuzlarına yüklendiğini gösterir. Yani Hasan ortağı olmadığı bir günahın bedelini ödemek zorunda kalır ki bu konuda yine Hamlet ile ortaklaşır. Ödemek zorunda oldukları bu bedel, babalarını öldürmekle görevlendirilerek birer Oedipus'a dönüştürülme hallerinden başka bir şey değildir. İstemeseler de toplumlarının gelenekleri ve göreneklere nedeniyle bunu yapmak zorundalar. Çünkü sevgili, güzel, melek anneleri, babalarının ölümünün yolunu açan sevgililer olarak önlerinde duruyorlar. Anneleri topluma ve etraflarındaki insanlara karşı büyük bir günah işlemişlerdi. Hem Hamlet hem de Hasan, bu günahın bedelini ödetmek ve babalarını intikamını almak için kurban seçilmişlerdir. Ölü babaları tarafından en çaresiz anlarında yakalanan bu trajik kahramanlardan namuslarını temizlemek için cinayet işlemesi, birilerine bedel ödetmesi beklenir. Hasan görevi öldürmek, Hamlet görevi ise amcasını/üvey babasını öldürmektir.

Hamlet ve *Yılanı Öldürseler*, benzer şekilde başlamalarına ve farklı şekillerde bitmelerine rağmen sayısız benzerliğe sahiptir. Aşk üçgenine yakalanan trajik kahramanlardan biri, Türkiye'nin Çukurova bölgesinin verimli ama fakir topraklarında Anavarzalar'da bir diğeri yok etme baskısı altında varoluş mücadelesi verir; diğeri ise Danimarka'daki kısır ama zengin bir sarayda. Ayrıca, bu iki eseri çalışmanın merkezinde bir araya getiren şey, arka plan ayrıntılarıdır ve bu da onları mitolojik bir okumayla incelemeyi mümkün kılar. Trajik bir arka plana sahip bir dönem romanını ve bir tiyatro oyununu tek bir eserde bir araya getirmek zor olsa da mitoloji bunu mümkün kılıyor. Eserin çok farklı ve bağımsız bölümleri bir araya geldiğinde, bu iki eserin trajedilerden veya namus cinayetlerinden ziyade anlatılar olduğunu ortaya çıkarır. Detaylı bir okuma ile okuyucunun mitolojik arka planı ve mitin yansımalarını görmesine olanak sağlarlar. Bu çalışma, bu farklı bölümleri ve benzerlikleri bir araya getirmeyi, iki eseri mitolojik bir bağlamda okumayı ve ortaklık ve zıtlıklardan kaynaklanan bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır.

Hülasa Nevzat Kaya'nın "*Yaşar Kemal bir yürekte iki karşıt duyguya sebebiyet veriyor.*" (Kaya, 2021) sözleriyle tanımladığı *Yılanı Öldürseler*, 70'lerin Türk edebiyatının çarpıcı toplumsal yapısını örnekleyen eserlerden biridir. Kaya'nın, modernist bir yapıda olmamasına rağmen 'modern' olarak yorumladığı eser, Anadolu halkının yabancı olmadığı bir konuyu ele aldığı için geniş bir okur kitlesinin ilgisini çekmektedir. Hatta Türkan Şoray'ın başrol oynadığı bir Yeşilçam

filmi olarak uyarlandığında da büyük ilgi görmüştür. Yaşar Kemal'in kendi çocukluğuna atıfta bulunarak yazdığı Hasan'ın hikâyesini anlatan *Yılanı Öldürseler*, aynı zamanda bir “oluşum romanı” (Bildungsroman) olarak da değerlendirilebilir. Zira küçük bir çocuk olarak başlayan hikâye onun eserin sonunda toplumun görmek istediği gerçek bir erkeğe, yine toplumsal yaşamda ise bir toprak ağasına dönüşmüştür. Fakat bu dönüşüm sorgulanabilecek ve mutluluk ile karakterize olmayan bir dönüşümdür. Henüz çocuk yaşta babasının gözlerinin önünde öldürülmesine tanık olan Hasan, onur cinayeti ekseninde harcanan çocukluğuna dayatılan Orestes arketipiyle tasvir edilerek benzer bir döngüyü yaşayan karamsar bir öncü kişi olarak değişir ve dönüşür.

Yılanı Öldürseler'de, Hasan'ın annesi rolündeki Esmе, sevgilisi Abbas ile bir araya gelememiş ve kendisini kaçırın Hasan'ın babası Halil ile evlenmek zorunda kalmıştır. Hasan'ın doğumuna kadar, kendisini ait hissetmediği Halil ile zoraki bir evlilik sürdüren Esmе, Abbas ile olan ilişkisini gizlice devam ettirir. Abbas, Esmе ile gizli buluşmalar yapar. Bir süre sonra bu buluşmalar açığa çıkar ve Halil durumdan haberdar olur. Halil ile Abbas arasında gerilime neden olan bu yasak aşk, bir gece Esmе ve küçük Hasan'ın gözleri önünde Abbas'ın Halil'i sofrada öldürmesiyle sonuçlanır. Cinayeti işleyen Abbas kısa bir süre sonra vurularak öldürülür. Ancak bu olay köyde bir rahatlama sağlamaz; Halil'in annesi ve Hasan'ın amcaları başta olmak üzere köy halkı, olayı bir ‘namus meselesi’ne dönüştürerek Hasan üzerinde büyük bir baskı kurar. Böylelikle Esmе, köylülerin ve oğlu Hasan'ın gözünde bir yılan hâline getirilir. “*Esmе ölmeli*” baskısı sonucunda Hasan, annesini öldürmekten kaçınmaya çalışır; ancak sonunda sevgili annesini öldürme planı yapar. Kaderinden kaçma çabalarına ve annesini öldürme arzusunu taşımamasına rağmen, Hasan nihayetinde annesini öldürmek zorunda kalır. Annesini öldürdüğü için cezasını çektikten sonra hapisten çıkan Hasan, hayatının geri kalanını köyünde yaşamaya devam eder.

Hamlet'in yazgısı Hasan'inkinden farklıdır. Eski kral olan babası bir hayalet olarak gelip kendisine cinayetin nasıl işlendiğini anlatmasının ardından büyük bir intikam alma bunalımına girer. Babasının intikamını almaya yemin eden Hamlet, bunun için bir plan yapar. Sevgilisi Ophelia'dan ayrılır ve bu planın açığa çıkmaması için delilik numarası yapar. Hamlet ayrıca yeni kralın suçunu ortaya çıkarmak için bir tiyatro oyunu düzenler. Bu oyunla cinayeti ortaya çıkarır. Kral Claudius, bu durumdan rahatsız olur ve Hamlet'i İngiltere'ye göndermeye karar verir. Annesini öldürme fikriyle mücadele ettiği için zor zamanlar geçiren Hamlet, bu sürgünden yararlanmak ister, ancak intikam duygusu sonunda onu geri getirir. Hamlet, kralın tuzağını keşfeder ve ülkeyi terk etmeden geri döner. Bu süreçte bir kavgaya karışır ve Ophelia'nın ölümünden sorumlu tutulur. Kendi planlarını yaparken, Ophelia'nın kardeşi Laertes, kralın desteğiyle ona bir düello teklif eder. Bu düelloda, plan A zehirli bir kılıcı, plan B ise zehirli bir içeceği içerir. Hamlet her iki şekilde de öldürülecektir. Ancak işler planlandığı gibi gitmez. Hamlet, beklenenden daha dayanıklı çıkar. Zehirli kılıçla yaralanmasına rağmen, ölmeden önce annesinin zehirli içeceği içerek öldüğüne tanık olur. Yaralı Hamlet, bu fırsatı değerlendirerek hem Laertes'i hem de kralı öldürmeyi başarır. Kralın ailesinin tamamen yok olduğu bu ölümler dizisinin ardından, tahtı ele geçirmek için fırsat kollayan Norveç Prensi Fortinbras'a gün doğar. Fortinbras derhal ülkeye gelir ve Hamlet'in yakın dostu, tüm hikâyeyi anlatmakla görevlendirilir. Hamlet onurlu bir şekilde gömülür ve yeni prens ülkeyi yönetmeye başlar. Hasan kendi topraklarını yönetmeye namzet bir mutsuz karakter olarak yaşamını sürdürürken, Hamlet ise kraliyetin yönetiminden de canından da olan bir trajik kahraman olarak acı bir son

yaşar. Hikayelerin sonundaki bu farklılığa rağmen her ikisi eser Antik Yunan'dan, Yunan Mitolojisi'nden ve efsanevi anlatımlardan beslendiği kaynaklar itibariyle birçok benzerlik gösterir ki bunlardan en önemlisi günahkarlık ve birçok mitolojinin ortaklaştığı yılanların tasviri şeklindedir.

Büyük Günah, Yılan Miti ve Orestesleşmek

Yılan figürü, mitolojide en dikkat çekici figürlerden biridir ve çoğu zaman hayvanlar, yarı insan yarı hayvan veya hayvansal niteliklerle güçlendirilmiş insanlar olarak karşımıza çıkar. Bu figür, Âdem ve Havva'nın yaratıldığı günden beri en çok kullanılan imgelerden biri olmuştur. Söylentilere göre, şeytan ilk büyük günahı işlerken yılanı ölümcül bir silah olarak kullanmıştır. Bu durum, Kutsal Kitap'taki Aden hikâyesinin temel teolojik yorumlarında da kabul edilmektedir. Bu bağlamda, bu olay binlerce yıl boyunca farklı şekillerde tekrarlanmıştır. Yunan mitolojisinde, İskandinav, Pers, Orta Doğu ve Anadolu mitolojilerinde yılan figürü, aktif ve baskın bir figür olarak öne çıkar. Yaratılış ve yıkımla ilişkilendirilen yılanla ilgili sayısız inanç, fikir ve görüş, mitolojide geniş bir yer bulur. İskandinav mitolojisinde, yılanla savaşan tanrı olarak Thor öne çıkar. Anadolu mitolojisinde ise bazı durumlarda yılan daha olumlu bir sembol hâline gelir. Bu olumlu yılan karakterlerinden biri Şahmeran'dır. Şahmeran, kötü değil, iyi niyetli bir yılan figürü olarak dikkat çeker. Şahmeran, insanları öldüren ya da savaş açan bir figür değil, insanlığın saldırılarına maruz kalan bir karakterdir. Yarı yılan yarı insan olan bu ölümsüz figür, bu mitolojide farklı bir form alır.

Yapısı itibariyle zıtlıkları içinde barındıran bir varlık olan yılan, birçok toplumda tekrarlanan sembollerden biri olmuştur. Hem zehri hem de panzehiri bünyesinde barındırması zıtlıkları içerdiğinin göstergesi haline gelmiştir. Eski çağlardan beri birçok topluluk birbirleriyle iletişim kurmuş ve bunun sayesinde sosyal ve kültürel başta olmak üzere farklı etkileşimlerde bulunmuşlardır. Bu iletişim ile birlikte birbirlerinden aldıkları verilerle kimi zaman ortaya yeni bir bakış açısı getirmişlerdir (Erden, 2016, 1).

Her mitolojide farklı bir perspektifle ele alınan yılan figürü, bu çalışmada daha yaygın olan ölüm ve ihaneti simgeleyen yönüyle ele alınmış ve bu bağlamda adlandırma açısından incelenmiştir. *Hamlet ve Yılanı Öldürseler*'de yılan, sonu hazırlayan ve ölümü getiren bir varlık olarak sunulur. Yas tutan Hamlet'in hikâyesini anlatan aynı adlı eserin ilk perde, beşinci sahnesinde bu yılan figürü okuyucuyla buluşur. İhanet, yılanın ölümcüllüğü kullanılarak anlatılır. Oğluna hayalet olarak görünerek hesaplaşan kral, kendi ölümüne neden olan ihaneti şu sözlerle dile getirir:

Şimdi Hamlet, dinle:

Bu şekilde yayıldı, meyve bahçemde uyurken

Bir yılan soktu beni; böylece tüm Danimarka'nın kulağı,

Ölümümün unutkan süreciyle

Berbat bir şekilde aldatıldı; ama bil, asil genç,

Babanın hayatını alan yılan,

Şimdi onun tacını takıyor

(Shakespeare, 2012, 32).

Hayalet, sanki Âdem ile Havva'nın Cennet Bahçesi'nden kovulmalarına yol açan yılanın ihanetiyle ilgili bir göndermede bulunur. Yasak meyveyi yemelerine neden olan yılanı hatırlatarak, Hamlet'e annesinin de bir yılan gibi kendi ölümüne yol açan bir senaryo hazırladığını ifade eder:

Ah Hamlet, ne büyük bir düşüştü bu!
Benden, sevgisi o kadar asildi ki,
Evlilikte ona verdiğim sözle
El ele yürüdü ve bu sözden saptı.
Doğal yetenekleri benimkilerle kıyaslandığında
Son derece yetersiz bir zavallının peşine düştü!
Ama erdem, asla etkilenmeyeceği gibi,
Sefahat, cennet suretinde dahi olsa,
Şehvet de parlak bir melekke bağlantılı olsa bile,
Kendi cennet yatağında bile olsa
Çöplükte beslenir (33).

Hamlet'te, zavallı Hamlet'in annesi kralın ölümünü hazırlayan 'gizli' yılan olarak görülür. Annenin bu planın bir parçası olduğu düşünülür. Hamlet'in amcası, kardeşini öldürerek yılanın onu öldürdüğünü iddia eder ve anne, Hamlet'in amcasıyla birlikte bu planın bir parçası olur. Resmî kayıtlar annenin bu cinayet sürecine dâhil olduğunu kanıtlamasa da bu Hamlet'in kabul ettiği algı ve gerçektir. Bu durum, Hamlet ile Hasan karakterini bir araya getiren unsurlardan biridir. Çünkü aynı hisler, düşünceler ve suçlamalar Esme için de geçerlidir. *Yılanı Öldürseler*'de, Esme kitaba verilen isimle ima edildiği üzere bir 'yılan' olarak anılır. Hasan'ın yaşadığı köyde, büyükannesi, amcaları ve köylüleri, Esme'yi en başından itibaren bir yılanla benzetir, çünkü babası yasak aşk yüzünden öldürülmüştür. Ölümü getirenin annesi, yani yılan olduğu söylenir ve yılanın başının ezilmesi gerektiği fikri sürekli olarak Hasan'ın zihnine yerleştirilir. Bu bağlamda Yaşar Kemal, eserinde yılanı genelden özele bir metafor olarak ele alır. Yılan figürü üzerinden bir onur cinayeti tasarlanmaya çalışılırken, annenin bir yılanla benzetildiği ancak toplumun yılanın zehrini akıttığının üstü kapalı şekilde vurgulandığı görülür.

Tıpkı *Hamlet*'te olduğu gibi, masum ve kendi hâlinde bir kişiden bir katil yaratma süreci başlar. Günlerce, haftalarca ve aylarca Hasan, annesini öldürmesi için baskı altına alınır ve bu baskının başını büyükannesi çeker. Büyükannesi, Hasan'ı ikna etmek için babasının her zaman bir hayvan olarak geri döndüğünü ve intikam istediğini söyler. Bu baskılardan sonra, babası rüyasında bir yılan olarak karşısına çıkar. Bu yılan figürü, daha önce köylülerin, büyükannesinin ve akrabalarının rüyalarında da görülmüştür:

Hasan, sen oğlum değil misin? Sen benim zürriyetimden olmadın mı Hasan? Kurtarmaz mısın babanı? İşte önümde yüzlerce kırmızı yılan, bunlar yılan değil, kanı yerde kalmış insanlar. Öldürülmüşler de öçleri alınmamış. Beni bunlara çoban yaptılar zebaniler. Benim de kanım yerde kalırsa, beni de böyle götürecekler. Babanın bu haline nasıl dayanıyorsun oğlum? Oğlum değil misin, acımıyor musun bana Hasan? Ben kırmızı bir yılan olup kıyamete kadar böyle sürünmeye layık mıyım Hasanım,

yavrum... Aaaaah Yılanı Öldürseler, Yılanı Öldürseler Hasan... Aaah, Hasan... (Kemal, 2021, 92)

Hamlet'te bir kral intikamı yönlendirirken, *Yılanı Öldürseler*'de bunu toplum ve Hasan'ın ailesi yapar. Toplumun farklı katmanlarından gelseler de yapmak istedikleri şey ortaktır: İntikam. Bu intikam baskısı devam ederken Hamlet ve Hasan, ileride nasıl bir süreçten geçecekleriyle ilgilenmezler. Tek odak noktası, suçlu olanı öldürmektir; kolektif bilinç sadece bunu ister ve bu kolektif bilincin baskısının bireysel düşünceyi dışlayan bir şekilde dayatıldığı ifade edilir. Söz konusu toplumsal baskıya vurgu yaptığı çalışmasında Richter üzerinden bir okuma yapan Arseven (2018) bu baskıya şu sözlerle dikkat çeker:

Suçun toplumsal yönüne işaret eden yukarıdaki diğer araştırmacıların görüşleri çerçevesinde Yılanı Öldürseler ve bu kurguda anlatılan olaylar birey-toplum ilişkisi üzerinden incelendiğinde eser basit bir cinayet öyküsünden toplumsal bir soruna evrilir. Romanın kahramanı Hasan, birlikte yaşama zorunluluğunun ve içine doğduğu toplumun değer yargılarının bir mağduru olarak suça yönelir. Zaten bir çocuk oluşu, toplumun dayatmasını anlayamayacak ve karşı koyamayacak kadar küçük oluşu, duygusal baskıya maruz kalışı onu çaresiz bırakır. (Arseven, 2018, 60-61)

Yaşar Kemal'in Yılanı Öldürseler Romanı Üzerine Bir İnceleme adlı çalışması ile söz konusu dayatmaya dikkat çeken Arseven ile benzer bir yorum getiren bir diğer çalışma ise şu yorumu getirir:

Anlatılan hikâye özet olarak, cahil ve gelişmeye kapalı bir toplumun kendi normlarını korumak uğruna bir çocuğu anne katiline yani bir suçluya dönüştürmesidir. Kolektif bilinçten Hasan'ın bilinç dışına sürekli olarak kötülük empoze edilir. Bireysel düşünme ve davranmanın yani birey olabilmenin böylesi toplumlarda imkânsız olduğu sonucu da çıkarılacaktır. Ataerkinin en yoz haliyle yaşandığı bir yerdir olayların geçtiği yer. *Yılanı Öldürseler* ifadesindeki yılanın sembolizmde çeşitli anlamları olduğunu biliyoruz. Her biri romanda anlatılanlarla örtüşür, şöyle ki: Yılan hem korkulan hem öldürülmesi gereken ve sonunda öldürülendir. Böylesi toplumlarda gelişme, sağlık ve şifa olması ise imkânsızdır... (Çapar, 2021)

Her iki eserde de yılan benzeri anne figürleri, farklı şekillerde, kısmen intikam kısmen de toplumsal baskılar nedeniyle öldürülür. Güdüler farklı olsa da bu yılan figürleri bir şekilde ölür ya da öldürülür. Yaşadıkları dönemin temel silahları kullanılır: Hamlet'in annesi zehirle, Hasan'ın annesi ise bir silahla öldürülür. Ancak burada bir ayrışma vardır. Hamlet, amcasından kurtulmayı planlar, annesinden değil. Bu sırada amcası Hamlet'i öldürmeyi planlar. Sonunda annesi zehir içer, ancak amcası da payını alır ve ölür. Hamlet de zehirli kılıç darbesine kurban gider. Hasan ise annesini öldürür ve hapse gönderilir.

Hayvan figürlerinin semboller olarak kullanılması, iki eseri birbirine bağlayan dikkat çekici benzerliklerden biridir. Hayaletler bağlamında hayvanların dâhil edilmesi hem Shakespeare hem de Kemal tarafından farklı örneklerle belirgin bir şekilde yapılır. Shakespeare, Hamlet'te ölen babasının köstebek gibi yeraltında dolaşan bir hayalet olarak dönüşünü tasvir ederken, Kemal'in eserinde bu hayvanlar her rüyada, her gelenek söyleminde ve her diyalogda çeşitlenir. Hasan'ın babasının dönüştüğü hayvan bazen bir yılan, bazen bir köpek olur.

Öte yandan, Hamlet'te hayvan figürünün tasviri yılanla sınırlıyken, *Yılanı Öldürseler*'de hayvan çeşitliliği ve anlatılar oldukça geniştir. Hasan'ı bir katile dönüştürme sürecinde birçok hayvan benzetmesi yapılır. Hasan'ın zaman zaman hayalet, zaman zaman bir hayvan olarak ortaya çıktığı söylenen babasının bu hâlden yorulduğu ve artık intikam istediği açıklanır. Böylece Hasan daha fazla baskı altına alınır. Hasan'ın babasının bir hayvana dönüşme hikâyelerinden biri, babasının bir arkadaşı tarafından anlatılır. Hasan, köyden uzaklaşıp başka topraklarda huzur aramaya çalışırken, babasının her yerde farklı şekillerde ve biçimlerde görüldüğü kendisine anlatılır. Bunlardan biri, Halil'in yakın arkadaşı Hüseyin tarafından şöyle aktarılır:

Babanı gördüm babanı... Babanı gördüm Hasanım... Sarı bir it geliyordu ardımdan, ay ışığı vardı orada, gün doğmuş gibi, sarı itin dili bir karış dışarıda. Arada sırada sarı it kışının üstüne oturup başını havaya kaldırıyor aya karşı uluyordu. Alikesiğine girince benim yüreğime bir korku düştü. Sarı it baktım bir adam donuna, bir it donuna girip girip çıkıyor. Bir bakıyorsun karşında ak kefene bürünmüş bir adam, bir bakmışsın bir sarı it aya karşı ürüyor. Bir bakmışsın... Baktım sarı it de adam da yitmiş gitmiş. Karşıma kırmızı bir yılan çıktı, kırmızı geceyi ısıttı. Kayalar, yollar, ekinler, tarlalar, kamışlıklar gecenin ortasında kıpkırmızı oldular. Kıpkırmızı bir kan seli haldir haldir boşandı Anavarza kayalığından, önüne geleni alıp götüren, kayaları önüne katıp giden... Birden de yer sarsıldı. Baktım, Halil bir ak kefene bürünmüş, yüzü de sapsarı karşımda. Ellerime sarıldı... Beni dinle Molla Hüseyin, dedi. Beni dinle kardaşlık. Beni iyi dinle heeey, birader. Çok kötüyüm. Cehenneme bile kurban olayım... Üç gün önce fıkara bir köylünün eşeğiydim. Geçen gün domuz oldum şu dağda... Bir ay önce de düşmanım Abbasın anasının iti odum. Sonra çekirge oldum. Çekirge olunca da beni yaktılar. Bir tek çekirge olaraktan sıçraya sıçraya kurtulabildim (Kemal, 2021, 79).

Halil, ister hayalet ister hayvan formunda olsun, tüm görünümünde Hamlet'in babası gibi hayal kırıklığını, rahatsızlığını ve acısını dile getirir. Kral, bu şekilde öldürülmüş olmasının gittiği her yerde ona utanç getirdiğinden şikâyet eder. Hamlet'i intikam almaya zorlamak için kendi durumunu dramatize etmekten çekinmez:

Eğer içinde yaşadığım zindanların sırlarını anlatmam yasak olmasaydı,
O kadar çok şey söyledim ki,
Tek bir kelime aklını başından alırdı,
Kaynanan kanını dondururdu;
Gözlerin, iki şaşkın yıldız gibi
Yuvağından fırlardı.
O kıvrıcık saçların darmadağın olurdu,
Yaban bir kirpinin tüyleri gibi dikilirdi.
Ama etten ve kandan kulaklar
Ruhlar dünyasının sırlarını duyamaz.
Dinle, dinle, ama dinle!

Eğer sevgili babanı gerçekten seviyorsan...

(Shakespeare, 2020, 29)

Bu ayrıntıların hepsinde mitolojik unsurlar ince bir şekilde işlenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, iki ana karakterin yaşadığı olaylar Oedipus ve Orestes'e referans olabilecek türdendir. Öte yandan, Hasan ve Hamlet üzerinden modern bir trajedinin yaratıldığını söylemek de mümkündür; bu iki karakter, klasik trajik kahramanlar hâline gelmiştir. Kaya'nın *Yılanı Öldürseler* üzerine yaptığı analiz bunu destekler:

Romandaki kahraman Hasan Oedipus ile Orestes arasında gidip geliyor. İçi Oedipus iken, dışsal olarak, toplum tarafından Orestesliğe zorlanıyor. Yani bir kahraman arketipi vardır. [...] Goethe'nin değişimi Yaşar Kemal, bir göğüste, yürekte iki karşıt duyguya sebebiyet veriyor. Bu da güzel bir biçimde, Türkiye'nin manevi anlamda parçalanmışlığını gösteriyor. Romanın kendisinde modernizme dair hiçbir şey geçmiyor olsa da son derecede arkaik olsa da son derece modern bir romandır. Çünkü Yaşar Kemal, Yunan tragedyasından farklı olarak ahlaki çıkarımda bulunuyor. Orestes de mahkeme tarafından aklanıyor. Yaşar Kemal'de bu son, son derece açık. Romanın sonunda Hasan, toprak ağası oluyor, bazen portakal çiçeğinin kokusu burnuna geldiğinde yüreği sızlıyor ve yitirdiklerini düşünüyor (Kaya, 2021).

Kemal, *Yılanı Öldürseler* romanında Hasan'ın annesi Esme'yi güzel bir kadın olarak tasvir eder. Roman boyunca ve büyükannenin anlatılarında bu güzelliğin bir lanet olduğu sık sık vurgulanır. Buna rağmen Hasan, annesinden uzaklaşmak istemez. Annesine karşı karmaşık duygular taşır. Kaya'nın da vurguladığı gibi, duyguları hem Oedipal bir benzerlik taşır hem de Orestes'e özgü bir nitelik barındırır. Zaman zaman annesine bakar ve onun bedenini, hareketlerini gözlemler. Hasan, annesinin güzelliğini hayranlıkla izler. Bu anlardan biri, annesiyle kaçmadan önce yaşanır: "*Hasan gün doğmadan uyandı, tüfeğini aldı. Anası suçlarını yastığın üstüne sermiş uyuyordu. Saçları uzundu, kırk örgülüydü, örgülerinde gümüş, altın, mercan işlemeler vardı. Dursunun dediğinden de daha güzeldi anası. Bir süre durdu, böyle hayran, anasının güzelliğine baktı.*" (Kemal, 2021, 60)

Benzer şekilde, Hamlet de annesine derin bir sevgi besler. Bir yandan annesine tamamen öfkeli iken, diğer yandan ona karşı derin ve hassas bir aşk taşır. Köy halkının Esme'nin güzelliği hakkında konuştuğu gibi, Hasan'ın annesini uzun süre izleyip, bedeninin detaylarına bakması gibi tasvirler *Hamlet*'te bulunmasa da Hamlet'in annesiyle ilişkisini Oedipal bir perspektiften değerlendirmemek elde değildir. Freud'un Shakespeare'den çok sonra kavramsallaştırdığı Oedipal kompleksin izlerini bu eserde görmek mümkündür. Bazı yönleri, Freud'un Oedipal kompleksine uyumludur. Hamlet, annesini kıskanır; bu kıskançlık, annesinin amcası Claudius ile evlenmesiyle tetiklenmiş olmalıdır. Bir anlamda Hamlet'in annesine duyduğu öfke, bu kıskançlıktan kaynaklanır. Hamlet'in anne-oğul ilişkisi, annesini öldürmeye teşebbüsü, Claudius'a duyduğu kin, ruh hâli ve şişmiş erkeklik duygusu, Oedipal kompleksin özelliklerini temsil eder.

Günahkâr Anneler, Mağdur Çocuklar

Hem *Hamlet* hem de *Yılanı Öldürseler* eserlerinde, anneler büyük bir günahın parçasıdır. *Yılanı Öldürseler*'de Esme, sevdiği adam Abbas ile bir araya gelemez. Başka bir adamla evlenir, ancak kalbi hâlâ Abbas'tadır. Abbas ise Esme

için hapse girer, fakat sevgisinden vazgeçmez. Abbas, Esme'nin evliliğinden sonra bile onu takip eder ve sonunda Esme'nin kocası Halil'i öldürür. Bu olay, Abbas'ın saklandığı dağlarda jandarmalar tarafından öldürülmesiyle sonuçlanır. Bu olaylar zincirinde masum bir güzellik olarak tasvir edilen Esme, bir günahkârın ve sonu hazırlayan başlangıcın adıdır. Güzelliği ve aşkı büyük günahlara sebep olur. Bu büyük günah, kitabın sonunda Esme'nin ölümüyle son bulur. *Hamlet*'te de benzer bir durum söz konusudur. Hamlet'in annesi Gertrude, büyük bir günahın ortağıdır. Gertrude, ölen kocasının kardeşiyle evlenerek, günahkârlığı Esme'nin günahından daha ölümcül bir boyuta taşır. Oyun boyunca sunulan anlatılar, Gertrude'un bu cinayetin bir ortağı olduğu izlenimini verse de eleştirmenlerin yorumları, okuyucunun izleniminden farklıdır:

Eleştirmenler, Gertrude'un merhum kralın cinayetine ortak olmadığı ve bu konuda hiçbir şey bilmediği konusunda hemfikirdir; bu durum, oyunun açık kanıtlarına dayanarak tartışılmazdır. Ayrıca, Gertrude'un sadece 'aceleyle yapılan bir evlilikten' daha fazlasından suçlu olup olmadığı, kocasının ölümünden önce Claudius ile zina yapıp yapmadığı da tartışılmıştır. [...] Bu iki noktanın ötesinde, Kraliçe'yi özel olarak ele alan eleştirmenler, onu genellikle iyi niyetli ancak kelimenin olumsuz anlamıyla sığ ve uçucu olarak görmüşlerdir: sürekli bir mantıksal süreç yürütmekten aciz, yüzeysel ve dikkatsiz. Oyunun daha yakından okunması, bu geleneksel görüşün hatalı olduğunu gösterecektir (Helbrun, 1957, 201).

Hamlet, derin bir azap çeken bir çocuk olarak tasvir edilir ve bu azabın ana nedeni babasının ölümü değil, annesinin amcasıyla evlenmesi ve bu ilişkiye tahammül edememesidir. Babası bir hayalet olarak dönüp intikam talep etmeden önce bile, Hamlet kışkırtıcı ve memnuniyetsiz bir çocuk görünümündedir. Babasının hayalet olarak gelip intikam istemesi, Hamlet'in Oedipus kompleksi ifadesinde rol oynar. Bu intikam talebi, bir fırsata dönüşerek annesiyle ensest bir ilişki içinde olan amcasına karşı bir isyan şeklini alır. Amcaya karşı çıkmak ve onunla yüzleşmek, bu kompleksin bir sonucu olarak da görülebilir.

Bu güçlü bağ, Hasan'ın Esme'ye karşı tutumunda da gözlemlenebilir. Hasan, aylar boyunca annesinin masumiyetinden şüphe duymaz. Büyükannesinin ve diğer aile üyelerinin yoğun baskısına rağmen annesini öldürmeye kalkışmaz. Baskılar arttıkça ve babası hayalet veya hayvan olarak daha sık görünmeye başladıkça, cinayet düşünceleri zihninde oluşmaya başlar. Annesine karşı duyduğu sempati, Oedipus kompleksi bağlamında değerlendirilebilir. Annesini öldürmeden önce, Hasan annesini büyük bir günahkâr olarak görmez. Onu böyle bir günahkâr yapan, toplum ve kocası Halil'in ailesidir. Oedipusçu bir yaklaşımla analiz edildiğinde, Hasan'ın kendisini bir günahkâr olarak görmediği, aksine güçlü duygular yaşadığı yorumu yapılabilir. Bu noktada, Hasan'ın iradesini aşan bir durum ortaya çıkar:

Hasan'ın durumunu psikoanalitik bir bakışla çözümlenmek mümkün. Pek de kompleksli olmayan bu ana-oğul ilişkisi bir Oedipus sendromuyla açıklanabilir. Erkeklerin dünyasında tek başına ayakta duran Esme'ye tek yakın kişi Hasan'dır. Ona duyduğu aşkın cinsellik boyutuna veya sahip olma güdüsüne uzanması pek de şaşılacak bir durum değil (Öztürk, 2012).

Hasan bir çocuk ve bir oğul olmasının yanı sıra, toplum tarafından bir katil olarak haklı görülen bir kahramandır. Başlangıçta doğayla iç içe, hayvanları seven, enerjik bir genç olarak tasvir edilen Hasan, daha sonra bir yasak

aşkın ve cinayetler zincirinin son kurbanı olur. Ne kadar katil olmaktan kaçınmaya çalışsa da kaderi onu alt eder:

Bir yanda başta ninesi olmak üzere tüm köylünün üzerine yaktığı dehşet yüklü görev, diğer yanda ise annesine karşı duyduğu derin bağ onu bir çıkmaza iter, dağlarla taşlarla konuşturur. Hatta köylünün uydurduğu hortlak masalına öylesine inanır ki Anavarza Kalesi'nde yılan kılığına girmiş babasıyla bile konuşur. Hem annesini öldürmeye kıyamaz hem de bu hortlak masallarından ölesiye korktuğundan ve köyde bir yiğit statüsüne kavuşmak istediğinden silahıyla atış talimleri yaparak cinayet saati için provalar yapar. Çevresindekilerse Esmeye hakkındaki dedikodularla kendisini kışkırtmayı ihmal etmez (Öztürk, 2012).

Hasan, köylülerin ve babasının akrabalarının gözünde bir kahraman olarak görülse de onur adına yaratılmış bir kurban olarak kategorize edilebilir. Toplumun yarattığı bir katil olan Hasan, annesini öldürür, bu nedenle hapse girer ve çıktıktan sonra zengin bir toprak sahibi olur. Ancak okuyucu, bu cinayetin yükünü sürekli hissedeceği bir kapanışla baş başa bırakılır. Hasan zengin bir toprak sahibi olmuş olsa da mutlu değildir. Romanın sonlarına doğru anlatımlarda, en azından bir tür üzüntü hissi mevcuttur. *Hamlet*'te ise durum farklıdır. Hamlet, annesi ve amcası Claudius'la ilgilenir; ailede başka kimse kalmamıştır. *Yılanı Öldürseler*'de geniş kitleler baskı kurup intikam talep ederken, *Hamlet*'te intikamı talep eden, hayalet bir babadır. Hasan'ın cinayeti ve köyde yaşanan intikam, toplumsal bir okuma ile anlaşılabilirken, hayalet babanın hisleri ve sonrasında olanlar tamamen belirsizdir. Hamlet, hayalet babanın intikam talepleri ve Oedipus kompleksi nedeniyle bir kurbanı dönüşür ve intikamın bedelini hayatıyla öder. Her iki karakter de ebeveynleri tarafından yaratılmış kurbanlar olarak öne çıkar. Bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta, bu kahramanların edebi anlatılardaki konumlarıdır. Shakespeare'in melankolik prensi, bir kimlik krizinden muzdariptir ve aynı zamanda trajik kaderine meydan okuyan dik duruşlu bir karakterdir. Önemli fiziksel veya zihinsel değişiklikler geçirmez ve trajik sonuna bir şekilde hazırlanır. Ancak, *Yılanı Öldürseler*'in Hasan'ı bir *bildungsroman* türünün ürünüdür. Roman boyunca, uzun bir sürede fiziksel ve entelektüel bir dönüşümden geçer. Bu dönüşüm, oluşum romanının çarpıcı bir örneği olarak gösterilebilir: "*Hasan'ın bildungsromanı olarak okuyabileceğimiz metin, tam olarak belirlenemeyen bir zaman dilimi içerisinde, bu küçük, masum çocuğun, bir katile, hatta çok büyük psikolojik sorunları olan bir insana dönüşme sürecini anlatmaktadır. Hasan, psikolojik bütünlüğünü yavaş yavaş kaybeden bir karakterdir.*" (Onural, 2017, 641)

Hasan, yalnızca Orestes ve Oedipus'un rollerine atanmış bir karakter değil, aynı zamanda *Yılanı Öldürseler*'de, gazetecilik birikiminden yararlanılarak insan doğasının detaylı tasvirleriyle yazılmış, trajik sonuna itilen bir kurbandır. Kurban olmaya giden yolda, Hasan iç dünyasında ve fiziksel gelişiminde ağır kayıplar yaşar. Romanın sonunda Hasan artık mutlu bir adam değildir; ayrıca büyüdüğü doğanın düşmanı hâline gelmiştir.

Mitolojik Örüntüler

Her iki eser olan *Hamlet* ve *Yılanı Öldürseler*'in ilk sayfalarından itibaren birçok mitolojik deseni görmek mümkündür. Özellikle, Yunan trajedilerine özgü bazı ortak unsurlar, her iki trajedide de mevcuttur. Bunlardan biri ve en önemlisi koroların sahne aldığı bölümlerdir. *Yılanı Öldürseler*'in film uyarlamasında da dikkat çeken koro sahneleri antik çağlardan beri bu topraklarda değişmeyen

unsurları gösteren detaylardan biri olarak yorumlanır. (Kaya, 2021). Zira koro, tragedyada oyunun içinde görev alan bir kişi ya da grup gibi işlev görür. Olacakları, karakterlerin geçmişlerini ya da düşüncelerini ve diğer detayları haber verebilir. Oyunun önemli bir unsuru ve parçasıdır. Kemal'in eserinde de koro tam anlamıyla aslına uygun olarak görev alır. Kemal, kolektif bilincin destekçisi gibi görev alan *Yılanı Öldürseler*'in korusu tansiyonu zaman zaman yükseltme görevi verir:

“Kanı yerde kalan cinler, oğullarını çalar, tek oğulları olsa bile.”

“Allah kimseyi cin yapmasın... Allah kimseyi cin yapmasın.”

“Biz de cindik.”

“Kanı yerde kalan cin, ilk cindir.”

“Şimdi, eğer Esme doğal bir ölümle ölürse, Halil hem dünya cehenneminde hem de Allah'ın cehenneminde kıyamete kadar bir cin olarak kalır.”

“Doğal ölümle ölmesin bari, Halil'e yazık...”

“Allah, böyle bir oğul vereceğine kara bir taş verseydi daha iyiydi.”

“Anneyi öldürmek kolay mı? İnsan anneye kıyamaz; insan annenin kokusuna doyamaz.”

(Kemal, 2021, 71)

Koro sahnelerinin yanı sıra, başka benzerlikler de gözlemlenebilir. *Yılanı Öldürseler*'de, diğer Yunan trajedilerindeki gibi anne öldürülmesi de, anneye dönme ve ondan teselli arama teması sık sık tekrar eder. Hasan'ın durumu, Oedipus'un durumuna benzerdir. Ancak buna rağmen, anne figürü bir düşmana dönüştürülür. Bu noktada ataerkil yapının devreye girdiği söylenebilir:

Eğer annesini öldürmezse korkunç bir şey olacak. Babası yılan kılığına girecek. Yılan kılığına girmesi ne demek karşılaşması demek? Yılan kim? Esme. Yılan kim? Cennet bahçesinde Havva'yı kaldıran. Aslında Havva ile yılan aynı kişi. Eğer Esme'yi öldürmezse Hasan, babası kadına dönüşecek. Paredros olacak. İkincillığe düşecek ve ataerkil kültür ne olacak? Yerle bir olacak. Ne yapmak zorunda Hasan? Bu düzeni ayakta tutabilmek için annesini kurban etmesi gerek. Yoksa babasını kurban edilecek. Babanın kurban edilmesi de Nietzsche'nin deyimiyle Putların Alacakaranlığı olur (Kaya, 2021).

Bu nedenle Hasan, hem babasını hem de kendi geleceğini kurtarır ve böylelikle genel anlamda hâkim sosyal düzeni korumuş olur. Bu tür bir intikam ve annenin öldürülmesi, Orestes'e bir gönderme olarak algılanabilir. Tavır aynıdır: Sıra dışı bir kadını öldürmek. Toplum ve gelenekler, anne bile olsa bunu kabul etmez. Bu anlamda baskı uygulanır ve sonunda kadın, kendi oğlu, kendi kanından biri tarafından öldürülür. Görünüşe göre bu gelenek, Orestes'ten 2500 yıl sonra bile devam etmektedir:

Aisklyhos'un 'Oresteia' Üçlemesi'nde, Klytaimnestra, eril düzenin çizdiği kadın tanımına ters düşen kişiliği ve eylemleri nedeniyle oğlu Orestes tarafından öldürülmüş, ondan 2500 yıl sonra, bir Anadolu köyü Anavarza'da Esme'nin de – kocasını, aşığının öldürmesi nedeniyle – katline karar verilmiş ve katli de oğlu Hasan yerine getirmiştir. Orestes'in ataerkil düzenin gücünü koruması ve devamı için gerçekleştirdiği eylemin, 2500 yıl sonra uygulayıcısı yine bir 'erkek' evlat, Hasan olmuştur. Bu yinelenme,

binyıllardan beri süren eril söylemin, erkeğin, kültürün, Apollon'un; dişi söylem, kadın, doğa ve Dionysos'la olan savaşının, geçmişte olduğu gibi, gelecekte de süreceğinin kanıtlarından biridir (Bülbül, 2010, 6).

Bülbül, kitap ile çok benzer bir şekilde çekilen *Yılanı Öldürseler*'in filmi üzerine hazırladığı eleştirel çalışmada yorumlamaya farklı bir derinlik daha kazandırarak, Esme ile Afrodit arasında ilginç bir bağlantı kurar ve bunu anaerkil yapı üzerinden tartışır: "*Filmde doğa, doğanın ilkel hâli, büyük tanrıçanın somutlaşmış hâli olan Esme'dir: Güzel Esme, ona bakanların büyülediği, bu anlamda mitolojide Medusa'ya karşılık gelen, ancak Apollon çizgisiyle estetikleştirilmiş bir Afrodit varyasyonudur*" (86). Aynı çalışmada, yılan figürü üzerinden mitolojik referanslar da yapılır:

Filmde, Halil'in annesi tarafından 'yılan' olarak adlandırılır Esme. Yine, kocası Halil de öldürüldükten sonra sık sık yılan olarak görünür ya da yılan olarak görüldüğü şeklinde mitler dolaşır ortalıkta. Kitaba, filme adını veren de budur: *Yılanı Öldürseler*'de yılan, mitolojinin önemli motiflerinden biridir. Yaratılıştaki Havva'nın suç ortağıdır. Onu ayartan şeytan konumundadır. Mitolojiye göre yaratılan ilk kadın olan Lilid, Havva'yı yasak elmayı yemeye teşvik ettiği için cezalandırılır ve yılanı çevrilir. Yine, Paglia'nın vurguladığı mitolojik söyleme göre yılan Havva'nın dışında değil, içindedir (92).

Hasan'ın babası Halil ile Hamlet'in hayalet kral babası, her iki eserde de üstlendikleri roller açısından birbiriyle örtüşür. İkisi de hayalet olarak döner ve kurban rolünde gösterilir, ancak ataerkilliğin güçlü savunucularıdır. Halil, Hamlet'in babası gibi bir kral olmasa da yaşadığı dönemin ataerkil düzeni içinde otoriter bir konumdadır. Hamlet'in babası orduların başındayken, Halil köylülerin otorite olarak gördüğü ve sözünü dinlediği kişidir.

Sonuç

Hamlet ve *Yılanı Öldürseler*, iki farklı kültürün, bölgenin ve dönemin temsilcileri olmalarına rağmen ele aldıkları konular ve antik Yunan tragediyalarının temsilcileri ve mitolojik örüntülere sahip olmaları nedeniyle de örtüşen eserlerdir. Konuları işleyişleri, bakış açıları ve kültürel faktörler noktasında farklı eserler olmalarına rağmen mitolojik imgeler, hayvanlara yapılan göndermeler ve Orestes ve Oedipus gibi trajik kahramanlara benzeyen karakterlerin yaratılması gibi özellikler hem *Yılanı Öldürseler* hem de *Hamlet* üzerine alışılmışın dışında bir değerlendirme ve kıyas yapılmasını mümkün kılmaktadır. Bu eserler, aynı zamanda yazıldıkları dönemin ve bölgenin efsanevi hikâyelerinden de ilham almıştır. Bu açıdan incelendiğinde, söz konusu *Yılanı Öldürseler* ve *Hamlet*, bu çalışmada ayrıntılı olarak gösterildiği gibi, okuyucuya bu iki eseri dönemsel trajediler ve mitolojik kökenli trajik kahraman anlatıları olarak okuma imkânı sağlamıştır.

Birbirine çok uzak gibi görülmesine rağmen ortak paydada buluşma imkânı veren bu eserlerin başta trajik kahramanları olmak üzere diğer detayları göz önüne alınarak söz konusu çalışmada Shakespeare'in *Hamlet*'i ile Yaşar Kemal'in *Yılanı Öldürseler*'i, mitolojik örüntüler, trajik kahramanlık ve kolektif bilinçaltının birey üzerindeki baskısı çerçevesinde karşılaştırmalı olarak detaylıca ve çok katmanlı olarak ele alınmıştır. Her iki eser de başta Antik Yunan'dan miras kalan tragedya geleneği önceleyerek, Oedipus ve Orestes gibi arketipsel figürler üzerinden yeniden üretirken, bu anlatıları kendi kültürel bağlamlarında özgünleştirilmiş ve ortak paydada buluşturulmuştur.

Bu ortak paydayı sağlamak üzerine oluşturulan zeminde *Hamlet*'teki, bireysel vicdan ile ataerkil düzen arasındaki çatışmaya, Danimarka sarayının siyasi ve ahlaki yozlaşmasına dikkat çekilmiş öte yandan *Yılanı Öldürseler*'de ise aynı çatışmanın Anadolu'nun ataerkil ve kolektif gelenekleri içerisinde nasıl şekillendiği üzerinden bir yorum getirilmeye çalışılmıştır. Roman ve oyunun trajik kahramanları olan Hasan ve Hamlet, farklı coğrafyalar, kültür ve tarihsel dönemlerde yaşamalarına rağmen, toplumun veya ailelerinin dayattığı intikam döngüsüne mahkûm edilen trajik kahramanlar olarak benzer kaderleri paylaşmaları yönüyle mitoloji art alanında çevreleri ile birlikte çok katmanlı bir benzerlik ve kıyasa tabi tutulmuşlardır.

Başta her iki kahraman olmak üzere, diğer karakterler ve figürler üzerinden yapılan değerlendirmeler bağlama alınarak yapılan bir diğer değerlendirmede ise her iki eserin bulunduğu en önemli noktalardan biri olan ve mitolojik bir ortaklık olarak kabul edilen yılan figürünün taşıdığı sembolik anlamlandırmalarına vurgu yapılmış. *Hamlet*'te babanın ölümüne sebep olan Claudius, yılan metaforu ile tanımlanırken; *Yılanı Öldürseler*'de Esm'e, toplumsal normların gözünde bir yılan'a dönüştürülür. Bu bağlamda yılan, yalnızca bir ihanetin veya günahın sembolü değil, aynı zamanda toplumun dışladığı, ötekileştirdiği figürlerin bedeninde vücut bulan bir metafor haline gelir. Mitolojik düzlemde ise, bu figürler Lilith'ten Şahmeran'a, Medusa'dan Havva'ya kadar uzanan karmaşık ve çoğulcu bir anlatı geleneğinin güncel yansımalarıdır. Öte yandan yılan dışında diğer hayvan figürleri ve bunların görünürlüğü üzerinden de okumalar yapılmaya çalışılmıştır.

Yine ayrıca, *Hamlet*'te trajedi bireysel bir hesaplaşma ve intikam çerçevesinde son bulduğu, *Yılanı Öldürseler*'de bu trajedi, toplumun kolektif suç ortaklığıyla örtülmesi gibi hususlara ayrıca parantez açılmıştır. *Hamlet*'in bireysel intikamı bir kraliyet dramı içinde; Hasan'ın annesini öldürmesi, toplumun ahlaki normlarını sürdürme çabasının bir sonucu olarak gerçekleşmesi hususu yalnızca eserlere tarihsel ve mitolojik arka planlar sağlayan Oedipus veya Orestes arketipine değil, Anadolu'nun ataerkil düzenine karşı çıkamayan bireyin evrensel temsiline dönüşmesi yönüyle de detaylıca irdelenmiştir.

Sonuç olarak, bu iki eser kültürel, tarihsel ve coğrafi farklılıklarına rağmen ortak bir mitolojik belleğin izlerini taşımakta ve trajedinin evrensel doğasına işaret etmektedir. Shakespeare'in *Hamlet*'i, Avrupa Rönesansı'nın bireysel sorgulamasını yansıtırken, Yaşar Kemal'in Hasan'ı, Anadolu toplumunun kolektif vicdanını ve ataerkil yapısını ifşa eder. Bu bağlamda, trajedi türünün zamana ve mekâna dirençli yapısı, her iki eserde de yeniden yazım ve kültürel uyarlama süreçleriyle güncellenmiş ve mitolojik örüntüler aracılığıyla evrensel bir anlatı gücüne ulaşmıştır.

Kaynakça

Arseven, Tülin. Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" Adlı Romanı Üzerine Bir İnceleme. *Folklor/Edebiyat*, 24 (95), 57-66. 2018.

Bülbül, H. *Aiskhylos'un Oresteia Üçlemesi Işığında Türkan Şoray'ın Yılanı Öldürseler Filmi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı. 2010.

Çapar, F. *Yılanı Öldürseler Romanı*. Retrieved from: <https://www.politikyol.com/yilani-oldurseler-romani/> (Erişim Tarihi: 10.10.2022).

- Çelgin, Güler. *Eski Yunan Edebiyatı*. Remzi Kitabevi, 1990.
- Erden, C. *Dünya Mitlerinde Yılan*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı Karşılaştırmalı Edebiyat Bilim Dalı. 2016.
- Gray, E. *A 16th Century Ovid: The Influence Of Classical Mythology on The Understanding of Shakespeare's Plays*. *Inquiries Journal*, 9 (02). Retrieved from <http://www.inquiriesjournal.com/a?id=1545>. 2017. Erişim Tarihi: 10 Kasım 2025.
- Heilbrun, C. The Character of Hamlet's mother. *Shakespeare Quarterly*. Vol. 8, No. 2 (Spring, 1957), pp. 201-206. Oxford University Press. 1957.
- Kaya, N. *Yaşar Kemal vs. Orhan Pamuk. Böyle Buyurdu Kültür*. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=ngHgM86yH0s&t=118s>. Erişim Tarihi: 18.02.2022.
- Kemal, Y. *Yılanı Öldürseler*. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları. 2021.
- Karaaslan, Z. (bt.) *Yaşar Kemal'in 'Yılanı Öldürseler' romanının mitolojik ve efsanevi bağlamda incelenmesi ve 'yılanın' cinsiyeti*. Retrieved from: https://www.academia.edu/19985396/Ya%C5%9Far_Kemalin_Y%C4%B1lan%C4%B1_%C3%96ld%C3%BCrseler_adl%C4%B1_roman%C4%B1n_%C4%B1n_mitolojik_ba%C4%9Flamda_incelenmesi_ve_y%C4%B1lan%C4%B1n_cinsiyeti. Date Accessed: 8.11.2022.
- Lévi-Strauss, C. *The raw and the cooked* (J. Weightman & D. Weightman, Trans.). Harper & Row. 1964.
- McCullum, C. Mirrors: Shakespeare's use of mythology in Hamlet. *Journal of the Wooden*. Vol. 12, p. 114-119. 2012.
- Memmedova, H. The Myth of Snake and Human Psychology In The Novel "Yılanı Öldürseler" by Yaşar Kemal. *Yeni Türk Edebiyatı Dergisi*, Sayı 5, s. 149-156. 2012.
- Onural, E. *Yaşar Kemal'in Romanlarının Zihniyet, Yapı, Tema ve Anlatım Bakımlarından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2017.
- Özüaydın, B. C. Herkes Biraz Macbeth Biraz da Hamlet'tir. *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi - Uludağ/University Faculty of Arts and Sciences Journal of Philosophy*. Sayı 26/, Bahar 2016 2016 ISSN: 1303-4251. 2016.
- Öztürk, E. *Yılanlar, hortlaklar, periler: Yılanı Öldürseler*. Retrieved from: <https://filmhafizasi.com/yilanlar-hortlaklar-periler-yilani-oldurseler/2012>. Erişim Tarihi: 20 Eylül 2025.
- Shakespeare, W. *Hamlet*. İstanbul. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 2020.
- Shakespeare, W. *Hamlet* (English). İstanbul. Dejavu World Classics. 2012.
- Vygotski, L. S. *Danimarka Prensi Hamlet'in Tragedyası*. <http://www.halksahnesi.org/2005/03/14/danimarka-prensi-hamletin-tragedyasi/Erişim> Tarihi: 10 Eylül 2022.

Vernant, J.-P. (1983). *Myth and Thought Among The Greeks* (J. Lloyd, Trans.). Routledge & Kegan Paul.

Wasson, D. L. *Phidias: The Most Renowned of All Greek Sculptors*. Greece High Definition. Erişim tarihi: 26 Nisan 2025, <https://www.greecehighdefinition.com/blog/2019/3/2/phidias-the-most-renowned-of-all-greek-sculptors>